

Bibliografie
NIOD

Eerste 100, gegeven by de hervatting-jaar
collectie van de Geneeskundige Universiteit
op 18 September 1945
door
prof. dr. E. van Greveld.

Het zal stellig niemand Over verlaten, indien ik u zeg, dat
het nu by de hervatting tyner colleges, na een gedeelten arde-
heid van bykans vyf jaren, een behoefte des hartes is, by deze pe-
riode allereerst wyl te staan.

Toven wy ons om te beklamen er rekenschap van, dat een hoer-
steen der Nederlandsche Wetgeving met den grond goet meest welen
gemaakt, alvorens de bezetter eerst in November 1940 tot onthef-
ting van anderen en ons, en daarna in Maart 1941 tot ontlay over-
ging. Artikel 5 der Grondwet bepaalt namelijk, dat iedere Neder-
lander tot elke leedsbetrekking bevoegd is, in aansluiting
hieraan luidt een ander artikel der Grondwet, dat de wylgere der
verschillende godsdiensten alle dezelfde burgerlyke en burger-
schaps-rechten genieten, en gelyke aanspraak hebben op het behou-
den van waardigheden, ambten en bedieningen. Deze rechtregel da-
teert reeds van het jaar 1815; in reite van nog veel vroegeren
salus, immers, de onvermoelde stryder voor godsdiensvryheid en
vervangingheid, de Vader des Vaderlands, bewerkte, dat in de
Acte der Unie van Utrecht uit het jaar 1579, artikel 13 luidde:
"Dat men nyemant ter zake van de Religie niet mogen achterhouden
ofte onderdrucken". Dit is een regel, waarop Nederland reeds
erots was en is; zy heeft Nederland reeds eerst eenen ten allen
bezorgd te zyn de batenat der gewetensvryheid.

Ik heb nu dan ook steeds voor ogen gehouden de woorden, uit-
gesproken na onze onthefing in de vergadering der Medische Facult-
teit der Universiteit door den toenmaligen voorzitter, prof. van
Loghen: "Cy zyt door een Nederlandsche Instatie bevoegd, en wordt
door een Duitse ontlaygen", ook al was zyn onthefingsbrief on-
derteekend door een Nederlander, die zich hiermede leende en die
zich aldus met den Duitsechen zamenwaan solidair verklaarde.
Steeds was ik er dan ook van overtuigd dat, inlen ik het einde van
dezen ontzettenden tyd zou beleven, rechtseruter ook voor my zou
kemen. Voor de zake, waarop dit is geschied, past het nu, het Col-
lege van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam en als naar ver-
tegenwoordiger U, nynhoor der Wethouder van Openbaar Gezondheid,
eerbiedig dank te zeggen.

Na zyn onthefing heb ik buiten dit ziekenhuis en elders gewet-
ensvryheid gezegen. Tot het reisverbod voor my kwam, heeft de direc-
teur van het Amsterdamsche Kindertehoorium, dr. Haas, my veelemaal
ontvangen; alle welyke vorters der Kindertehoorium hebben wy saam-
tesamen kunnen bespreken. Versterkt is by my in dien tyd de opvat-
ting, dat kinderen met tuberculose, afgezien van de eischen door
het onderzys gesteld, in een sanatorium en niet in een ziekenhuis
thuis behooren. - Met zyn helaas gedeparteerde en verzoorden trou-
wen vriend dr. Grunbaum heb ik voorts in het Portugesche-Israëli-
sche Ziekenhuis te dezer stede o.a. een uitvoerig onderzoek kun-
nen doen over de cystine-stofwisseling, tot dat dit ziekenhuis, dat
voor gy een kindertehoorium had inwacht, door den bezetter voor on-
Nederlandsche doeleinden werd gevorderd.

Door een der ontelbare verzamelingen van den bezetter moest
ik my intusschen by zyn praktisch medisch werk beperken tot kinde-
ren van een bepaald deel der bevolking van Amsterdam en van Nedere-
land. Ik kor hier tot een der meest tragische en meest aangrypende
episoden uit de geschiedenis der in theater ons liggende periodes.
De bezetter heeft met zyn ongeveensd sadlige de buitenlands kinde-
ren, waar het hier om ging, tot of zonder ouders, geleidelijk samen-
gebracht in twee concentratiekampen op Nederlandschen bodem, name-
lyk te Vught en te Westerbork. Vanden zyn medisch en deze kinde-

ren, d.w.z. ongeveer 20.000, ziek of gezond, en grotendeels in heestenvagens, successievelijk doorgezonden naar Polen, vanwaar praktisch geen kind is teruggekeerd. Voor zover zij op de reis niet gestorven zijn, werden zij alle vergast. De zeer kleine groep gedeporteerde kinderen, die na de bevrijding in Nederland is teruggekeerd, komt uit zoogenaamde geprivilegieerde kampen en is voor een groot deel lydende aan t.b.c. pulmonum.

Ik heb de kinderen ook in Vught en Westerbork kunnen volgen. In Vught heb ik de massale ellende der kinderen, vooral der Hongersduigen, aanschouwd, en daarty kennis gemaakt met toestanden op paediatrisch gebied, waarvan een Nederlandsche arts of kinderspecialist zich nauwelijks een voorstelling kan maken. De geweldige ziekte en sterfte onder de zuigelingen aldaar te verklaren behoeft men slechts te bedenken, dat de enorme vermindering van het ziekte- en sterftecijfer onder de zuigelingen in Nederland in de laatste 40 jaar, tot het einde van 1944, vooral te danken is aan de toepassing der zoogenaamde individuele hygiëne, zoowel in de ziekenhuizen als in het gezin. Dit wil zeggen, dat in een moderne kinderkliniek en eigenlijk in elk modern gezin iedere zuigeling zijn eigen huishouding heeft. Ik kon hierop in ander verband alstonda nog terug. In Vught was van individuele hygiëne geen sprake; zoo waren in vertrekken van ongeveer 40 by 10 meter meer dan 800 moeders en kleine kinderen samengebracht; de sfeer daar was gelijk aan die van een broedstoof met bedorven lucht. Hier moesten de zuigelingen wel ziek worden. En hoe het zoogenaamde kindersiekenhuis in Vught er uitzag, kan ik u aan de hand van een projectie toelichten.

In een betrekkelijk kleine ruimte lagen allereerst zestig kinderbedden, lydende aan de meest uiteenlopende interne aandoeningen, door elkaar; in een andere kleine ruimte was een even groot aantal kinderbedden met de meest verschillende infectieziekten byeengebracht. In dit vertrek waren de roedvonkpatiëntjes door een enorm gordijn gescheiden van de anderen. De huisvesting der zuigelingen was abominabel. Een waschgelegenheid was op geen der zalen aanwezig. In twee lokken met een aantal kleine W.C.'s werd tevens het eten gekookt, ongewassen luiers gedroogd en kinderspeelgoed gewasht. Op de zalen was ook nog slaapgelegenheid voor tientallen hulpsters en de enkele verpleegsters. In deze zoogenaamde kinderkliniek werd door de buiten als het ware een experiment op grootschaal verricht. Immers alle zieke kinderen werden door de huisvesting successievelijk blootgesteld aan een reeks infecties. De immuniteit dezer kinderen, door een kwalitatief en kwantitatief volkomen onverschillige voeding, reeds sterk gestoord, ging op deze wijze geheel te loor. In de normale maatschappij streeft men er zoveel mogelijk naar om den leeftijd, waarop het jonge kind de zoogenaamde kinderziekten sociale mazelen, kinthoest en dergelyke doormaakt, zooveel mogelijk op te schuiven. Hier lagen op één zaal naast elkaar kinderen met mazelen, kinthoest, kwaadaardige vormen van dysenterie, pneumonie, naso-pharyngitis, otitis media, en, gelijk reeds gezegd, achter een gordijn nog kinderen met roedvonk. Wanneer de kinderen niet vóór dien tyd stierven, maakten ze in korter tyd successievelijk al deze ziekten door. Mede hierdoor was de voedingstoestand van al deze kinderen dan ook abominabel. Verplegingsartikelen ontbraken praktisch geheel; onderzoek van bloed, urine enz. was verboden. Besefte u ook, wat het zeggen wil, wanneer doodzieke, uitgestorven zuigelingen of oudere kinderen direct by elkaar liggen op een matras zonder laken, zonder linnen, byna zonder andere kleeding, ongeveer door honderden vliegen, die zich by voorkeur verzamelden aan de stinkende afscheiding uit neus en ooren, en aan de ontlasting. Vandaar kwamen de vliegen weer terecht by de volk - indien aanwezig - en by ander voedsel, waarmee de vliegende rinkel gesloten was. By de verklaring van deze ernstige ziektebesoeken moet men bedenken, dat by byna alle kinderen de reeks ziekten begon met

een dysenterie van het type Flexner. Voor de artsen, die hier zonder hulpmiddelen eenigen succes onder een verschrikkelijke toornis, als het om het polio tank, voor de ouders een schier onbegrijpelijk lyden, temeer waar het hen geruimen tijd niet was toegestaan, by het aferven hunner kinderen tegenwoordig te zijn. Waarijk, van dit lyden in Vucht kon reeds worden gezegd, dat Banta's hof of een paradijs by was, en dat de menschelijke fantasie te kort schoot en de wraakgoden, tegen kinderen en volwassener begaan, uit te drukken. En nu stond men, wat de kinderen betreft, hier nog slechts aan het begin van het lyden.

In het verloop der weken, gedurende welke ik by Kuchelins toevang kreeg tot dit "Auffklärer" te Vucht, heb ik de volgende nitz kunnen spreken, dat er een en ander verstoerd is. De ontbereikbaarheid van den bezetter heeft hier een villo verdere illusies een einde gemaakt. Ineens by het plotselinge doerschied van byna alle kinderen naar Polen werd ook een uitsondering gemaakt voor het eenige kind, dat in dit kamp te Vucht geboren is, noch voor de andere zuigelingen met hogge temperatuur. Dit pasgeboren kind had een gewichtswaard van 1500 gram en werd, 17 dagen oud, in een reismandje in den trein gezet. De pneumoniëfn met temperatuuren boven 40°C mochten niet achterblyven, maar mochten "bacteriologisch verpocht" afgeleverd worden. - En dit alles werd op Nederlandschen bodem gelolereerd door Lesana, die zich medicus dante te noemen.

In het kamp van Westerbork was van tevoren eegenschynlyk geen sprake, en waren de noodigheden van onderzoek en behandeling der kinderen - en alleen hierover was ik oordeelen - eegenschynlyk normaal. Door het sakenbrengen van jonge kinderen en volwassener in velle barakken, komt een slechte neibhygiene en door vele andere oorzaken kwam echter ook hier van de individuele hygiene van het jonge kind zeer weinig terecht. Massale infecties van den aard hier, o.a. ook by zuigelingen voorgekomen; hiervan neem ik slechts velle gevallen van ernstige Voedingstoornissen, otitis en mastoïditiden op enkele grote schaal. In een periode, dat er naar grote behoefte was aan de meest noodzakelyke verpleegsterikalen voor zuigelingen, hebben zich hier in Amsterdam velen beryoed, die te vorenvallen; slechts een enkele arts weigerde onder het noef, "dat by syn handen liever vlot in den vaspennest stak".

Het spreekt vanzelf, dat wanneer naar den 20.000 kinderen, ongedeporteerd, gedeporteerd worden, men zou verwachten, dat hieronder ook zeer zeldzame ziektegevallen vallen zou. Ik neem slechts een enkele familie, lydende aan de ziekte van Gaucher, waarvan meerdere kinderen by herhaling in de Kinderkliniek van het Binnengasthuis syn verpleegd, en door syn voorganger uitvoerig syn bestudeerd, maar ook behoeft hier toe o.a. het gestichtje, waarvan ik u hier de foto's projecteer; het behoeft een kleinotje van 21 jaar, 60 cm lang, 130 cm, blind en spastiek. Dit menschelyke wrak, waarvan het bestaan aan de medische wereld in Amsterdam vrywel onbekend was, was eveneens bestemd voor "Arbeitsdienst" in Polen, naar in lyde in Westerbork overleden. Ieder, die al te het naar een klein deel van deze grote kindernisere dor uit Nederland gedeporteerde kinderen van naby heeft meegemaakt, zal dit syn leven lang niet meer vergeten, en de gedachte aan hetgeen daarblyd het is geschied, is een bijzonde nachtmerrie.

Het is my zeer wel bekend, en ik heb het van naby meegemaakt, dat onder degenen, die zich begaafd hebben en het groot geveer voor wien leven, een deel van deze voor deportatie bestemde kinderen te onttrekken aan de klauwen van den bezetter en syn handlangers, zich ook velle studenten van deze Universiteit bevonden. Welk een tegenstrijdige tusschen dit heldhaftige optreden en dat van een toenmaligen registreat van Amsterdam, die deze deportatie van kinderen heeft helpen bevorderen.

Laat ons thans overgaan tot een bespreking van de gevolgen der oorlogsjaren voor de kinderen hier in Amsterdam. Van het grootsche werk, dat kindergeneeskunde en kinderhygiëne in deze stad hadden opgeleverd, is in deze jaren veel vernietigd. Wat de gezondheidstoestand der zuigelingen betreft, deze mocht tot September 1944 in het algemeen vrij goed genoemd worden. Sindsdien is er een groote achteruitgang opgetreden, die pas in de slijerlaatste weken tot stilstand schijnt te zijn gekomen. Een aantal factoren heeft by dezen achteruitgang ongetwyfeld samengewerkt: onvoldoende voeding, kwalitatief en kwantitatief, van de meeste moeders; psychische spanningen der moeders, femoralisatie van vele gezinnen, gebrek aan kolen, licht, seep, de strenge winter, het urenlange wachten in de rye, enz. De individueele hygiëne van den zuigeling, voor zoover hiervan gesproken mocht worden, kwam hierboor in vele gezinnen in het gedrang. De beredvoeding liet in vele gevallen te wenschen over, hetgeen vooral tot uiting kwam in het feit, dat vele moeders slechts betrekkelijk korten tyd voldoende voeding voor hun kind hadden. De hoeveelheid melk, beschikbaar gesteld voor de kunstmatig gevoede zuigelingen, mocht op zichzelf ruimschoots voldoende worden geacht, niet echter de hoeveelheid melk of suiker. Oudanks deze voldoende hoeveelheid melk zijn vele gevallen van ondervoeding opgetreden, maar merkwaardigerwijze daarmaast ook lang niet zelden stoornissen door overvoeding, o.a. doordat deze hoeveelheid melk aan jonge zuigelingen in haar geheel werd toegediend. De kwaliteit der melk liet daarbij in den laatsten tyd der besetting en ook in de eerste weken na de bevrijding dikwyls te wenschen over. Mede doordat vele moeders zich door de abnormale sociale omstandigheden onttrokken aan de voorschriften der consultatiebureaux, en aan de zuigelingen het voedsel gaven, dat ook aan oudere kinderen en volwassenen, by gebrek aan beter, moest worden toegediend - ik neem slechts de suikerbieten en de suikerbietensiroop - zijn reeds in den aanvang van dit jaar vele gevallen van ernstige voedingsstoornissen by zuigelingen opgetreden. Daarmaast heeft toen vooral de koude haar invloed doen gelden. Het eerst en het sterkst zijn, vooral door de onvoldoende verwarming, getroffen de te vroeg geboren kinderen, die in den aanvang van dit jaar in groote getale zijn gestorven.

Terwijl reeds in het einde van 1944 en het begin van 1945 by volwassenen ernstige ingewandstoornissen in groote frequentie zijn voorgekomen, zijn deze ernstige stoornissen by de zuigelingen eigenlyk pas na het eerste kwartaal van 1945 opgetreden en in een ongehoord hooge frequentie na de eerste helft van Juni. Na half Juni is het eyfer der zuigelingen-siekten en -sterfte in Amsterdam gedurende meerdere weken gestegen tot een ongekend hoog niveau. Wy moeten eenige tientallen jaren teruggaan om een overeenkomstige hooge sterfte te ontmoeten. Aan de hand van eenige projecties wil ik u de eyfers uit den laatsten tyd laten zien.

Vergeleken met enkele jaren geleden is de sterfte in het eerste levensjaar in de nu afgesloopen periode dus by herhaling vijf- tot zesmaal zoo groot geweest. Hoewel de bacteriologische diagnostiek ons by deze epidemie van infectieus gastroenteritiden in den steek heeft gelaten, - Virusproeven van sommige oavang konden door de onsteadigheden niet worden verricht - pleit er veel voor, niet te spreken van een vorm van dysenterie. Er bestaat alle aanleiding te denken aan een verband te zoeken tusschen deze epidemie van toxische gastroenteritis, die hier ter stede en in vele andere plaatsen van Nederland heeft gewoed of nog woedt, en de epidemieën, die voor enkele jaren in verschillende plaatsen van Oost-Duitschland en in andere landen van West-Europa zijn waargenomen. Ook in enkele groote steden van Engeland en Ierland heeft men in het vorige jaar en in dit jaar dergelyke epidemieën vastgesteld.

Hier ter stede zijn de gevallen van deze ernstige voedingsstoornissen met een hooge mortaliteit in hoofzaak voorgekomen onder de

3

minder welgestelde bevolking. Wanneer deze kinderen werden opgenomen in een kliniek zoals deze met een beroerlijke isolermogelijkheid, zag men minder complicaties, speciaal van den kant der ooren, dan op een afdeling, waar een dergelyke isolermogelijkheid niet bestond. In een recent onderzoek, by meer dan 400 gevallen in Dublin waargenomen, heeft Sevitt in een opvallend hoog percentage proteus- en para-coli-bacillen in de ontlasting der zieke kinderen gevonden. En in voeringsproeven by jonge katten met para-coli-stammen kreeg een groot percentage der dieren een enterocolitid. Deze onderzoekingen wezen, in verband met de groote vliegenvlaag tydens de epidemie in Dublin, op een primaire darm infectie door voedsel. Hier in Amsterdam is, zelyk reeds gezegd, het bacteriologische onderzoek tot dusverre nogtief uitgevallen, en in de gevallen, die ter obstructie kwamen, ontbraken byna steeds teekenen van een acute ontsteking in den darm. Tydens de laatste epidemie kon echter wel van een vliegenvlaag gesproken worden. Dit feit, gepaard gaande met de teekenen van ernstige leverbeschadiging, pleit wel meer voor een enterogene infectie met resorptie van toxische producten uit den darm. Ook het gunstige effect, vooral in den laatste tyd gezien van vroegtijdige toediening van bepaalde sulfonamiden by deze ziektegevallen, spreekt ten gunste van een intestinale aetiologie.

Deze gevallen van ernstige gastroenteritis by zuigelingen en jonge kinderen hebben ons voor geheel nieuwe problemen gesteld. o.a. omdat de bctrokkelyk eenvoudige methoden, die wy tot dusverre gewend waren by dergelyke ziektegevallen toe te passen, ons vaak in den steek hebben gelaten. De beproefde eiwitmelktherapie hebben wy in vele gevallen, die verlopen onder het beeld van een alimentaire intoxicatie, spoeten verlaten. Daarom tegen hebben wy by de zware gevallen een steeds ruimer gebruik gemaakt van het zogenaamde intraveneuze druppelinflus, waarbij thans een zout-glucose-mengsel, dat in de vene ingedruppeld wordt, een chemotherapeuticum, bloedplasma en vitamines worden toegevoegd.

De toelooop van deze zeer ernstige ziektegevallen naar de kliniek en polikliniek is gedurende meerdere weken zeer groot geweest. De toestanden geleken, naar dan ook alleen wat de frequentie betreft, op die in een concentratiekamp. Wy hebben ons in deze kliniek bevoerd, aan dezen stroom zooveel mogelijk tegenspoet te komen, zelyk dit ook in enkele andere ziekenhuizen is geschied en in de twee noodinrichtingen voor zuigelingen, hier ter stede opgericht. De eerste was gesticht op initiatief van dr. Potters reeds in Maart 1.1., toen de koude en de ondervoeding, benevens de slechte sociale omstandigheden, tot het nemen van maatregelen voor gezonde zuigelingen dwongen. De tweede werd in gebruik genomen door den Gemeentelyken Geneeskundigen en Gezondheidsdienst. By de pogingen en tydens de epidemie zooveel mogelijk zwaar zieke zuigelingen op te neven, werden wy ernstig belemmerd door het nyperde tekort aan verplegend personeel. Gedurende meerdere weken heeft de U.V.V. ons een aantal bekwaam helpsters uit haar midden verschaft, waarvoor wy hier gaarne onze erkentelykheid betuigen.

Reeds lang voordat deze epidemie begon, was te dezen stede een belangrijke toename vastgesteld van die groetsteornissen by zuigelingen en oudere kinderen, die wy als dystrophieën aanduiden. Zeer ernstige vormen van descompositie ontbraken daarby niet. De sterke reductie van het lichaamsgevocht is uit den aard der zaak niet beperkt gebliven tot den zuigelingen leeftyd. Groot is het aantal kinderen van twee of zelfs drie jaar geweest, dat een sterk gereduceerd lichaamsgevocht had en hiervoor op de polikliniek kwam of waarvoor gynaec noodzakelyk was. De oorzaak van deze ernstige dystrophieën is zeker niet uniform geweest; een aantal factoren moet hebben samengewerkt. Hiervan kunnen genoemd

5
worden fouten in het klonplasma, ondervoeding - kwantitatief
zoewel als kwalitatief -, recidiverende of chronische voe-
dingsstoornissen, herhaalde infecties.

In vele gevallen bleek het noodzakelijk de patiëntjes te
voedingmiddelen in natura te verscherpen, waaraan zy dringend
behoefte hadden. Hier paaft een woord van hulpe en dank aan de
hoofdassistenten van deze kliniek, wyl. dr. van Ormondt, die met
haar warm sociaal gevoel deze zaak gaarne als georganiseerd
heeft. Ook nu nog wordt een aantal dezer kinderen met ernstige
dystrophieën in onze kliniek verpleegd of bezocht de polikli-
niek. Het zielebedrijf van Goo-Hertog, of liever gezegd van ern-
stige voedingsstoornissen, met ventilastima gepaard gaande,
heeft, al of niet onder invloed van de toestanden der laatste
jaren, ook wederom zyn intrede in de kliniek gedaan.

Buiten de kringen der kinderkampen hebben deze hongertoe-
standen by kinderen hier ten stede merkwaardigerwijze veel min-
der de aandacht getrokken dan die by volwassenen. Hongertonden
worden by de kinderen slechts zelden waargenomen. De verklaring
van dit verschynsel kan slechts ten deele gezocht worden in het
feit, dat het optreden van alimentaire defecten by kinderen, by
jonge kinderen van eenigezins andere factoren afhankelijk is
dan by volwassenen. Wellicht heeft de melkvoeding der kinde-
ren, ook al was deze hover het eerste jaar beperkt, hier gunstig
g. werkt.

Zeer ernstig is de toename der kindertuberculose, voor een
groot deel samenhangend met de toename der tuberculose by vol-
wassenen. In een kliniek als deze, die tevens voor onderwijs
dient, stelt deze belangrijke toename van het aantal patiëntjes
met longtuberculose ons voor bijzondere problemen. Iamers deze
patiëntjes hebben een langdurige verpleging noodig, by voorkeur
in een kindersanatorium. Aangezien zy in de sanatoria thans
niet kunnen worden opgenomen, blokkeeren zy de ziekenhuisplaat-
sen voor geruimen tyd. Zy hebben alle vertrouwen, dat de autori-
tetten ons de medewerking niet zullen onthouden ten einde een
oplossing te vinden voor dit urgente probleem. In de therapie
van de tuberculose van den kinderleeftijd is in de laatste jaren
helaas geen noemenswaardige wyziging gekomen, dat hierdoor de verple-
gingeduur verkort zou kunnen worden.

Een ziekte, die wy in Nederland tot voor enkele jaren by
kinderen praktisch niet meer zagen, doet door de ellende der
laatste jaren helaas weer haar intrede, namelijk de lues, en meer
in het byzonder de lues congenita. Het is te vragen, dat wy de-
ze ziekte nu veel vaker zullen zien. Doorkent in vele gevallen
viscerale verschynselen der ziekte ontbreken, kan de tydige her-
kenning groote moeilijkheden opleveren. Op dit feit werd voor on-
kele jaren door den Haagschen dermatoloog dr. Goedhart in een
officieel geschrift nog eens met nadruk gewezen. Gy zult U zins
in Uw studententijd met alle mogelyke verschynselen van deze voor
het sociale leven zoo belangrijke ziekte terdege vertrouwd moeten
maken om tydig de juiste therapie te kunnen instellen.

Ten byzonder gevaar van de vele dystrophieën, die wy thans
zien, ligt wel in de verhoogde vatbaarheid dezer kinderen voor
compliceerende infecties. Van de enorme toename der luidinfectie
sijn deze en andere kinderen niet verschraand getuigen. De ve-
le slachtoffers, door de diphtherie gemaakt, ondanks een vooraf-
gaande intensieve propaganda voor de actieve immunisatie, zyn de
noemen Uwer bekend. Vele gevallen van malaria zien wy nu op de
polikliniek, en thans niet alleen uit Amsterdam-Noord. Wat de ge-
varen voor de dystrophische kinderen betreft, wil ik echter spe-
ciaal nog noemen de gevaren van mazzelen en kindleed. Aan de pro-
phylaxe dezer ziekten met hun compliceerende ziekten der lucht-
wegen dient in dezen tyd byzondere aandacht te worden besteed.

Hoe grondig de pathologie wel gearygd is, wordt gede-
monstreerd door het feit, dat wy in een enkel ons lijdenden
tyd van kwalitatief en kwantitatief ten doornigste voeding,
van avitaminosen in eegden zin in deze laatste weinig of
niets hebben gezien. Dit geldt in het bijzonder voor gevallen
van Xerophthalmie, ziekte van Kilder-Berlin en tot nu toe van
zware rachitis. Onwilligkourig danken wy o.m. terug aan de vele
gevallen van Xerophthalmie en van dystrophia alipogenetica,
aan het einde van den vorigen oorlog in Denemarken waargenomen
en door den Deenscher pediatr Blach zoo roosterlyk beschreven.

De aanvinsten op therapeutisch gebied in den kinderleeftijd,
in deze oorlogsjaren verkregen, hebben wy hier te lande nog X
slechts ten deele kunnen beproeven. Welke nieuwe sulfonamiden
hebben ook in den kinderleeftijd reeds binnengicht verkregen.
Wat het gebruik van de sulfonamiden in den kinderleeftijd in het
algemeen betreft, is men in ons land gelukkig minder aarzeland
geworden. Door ervaringen, in deze jaren elders in het dier-
experiment verkregen, zyn wy in zinschen attent gemaakt op een
merkwaardige complicatie, die de toediening van sulfonamiden
per os kan hebben. Het schynt, dat hierdoor de bacteriële cultuur
in den darm zoodanig kan worden gered, dat er onvoldoende vita-
mine K gevormd wordt. Dit kan op zyn beurt de oorzaak zyn van
een onvoldoende vorming van prothrombine in de lever, waardoor
den voorwaarde voor het optreden van bloedingsneiging wordt gescha-
pen of een bestaande neiging tot bloeding wordt versterkt. On-
der anderen by onze patientjes met ernstige gastroenteritis
moet hiermede terdege rekening worden gehouden. Herhaalde bepa-
ling van den prothrombinetijd van het bloed is onder deze omstan-
digheden noodzakelyk, opdat tydig voldoende vitamine K parente-
raal kan worden toegediend.

De groote ontdekking van Penicilline, het penicilline, en de
uitgebreide klinische toepassing hiervan in deze oorlogsjaren
zyn hier te lande wel reeds algemeen bekend, doch het middel
kan nog niet in ruime mate worden gebruikt. Van de voortreffely-
ke resultaten, die met dit penicilline in korten tyd ook by
ernstige ziekten in den kinderleeftijd kunnen worden verkregen,
hebben wy ons reeds een enkel keer kunnen overtuigen.

Omtrent de beteekenis der nieuwe therapie met silyl-hydro-
lysaten voor den kinderleeftijd ontroeft ons eigen ervaring.
Te cordeselen naar hetgeen in de tot dusverre hier verkregen bui-
terlandsche literatuur werd medegedeeld, zyn de uitkomsten niet
overdeeld gunstig. In deze kliniek werd de toepassing aan de toe-
passing dezer therapie slechts in geringe mate gevoeld. aange-
zien wy, dank zij het werk van den bloedtransfusiedienst, in voor-
komende gevallen steeds in ruime mate van bloedplasma gebruik
konnen maken. Teltens wanneer wy van dit gekookte plasma geff-
bruik maken, gevoelen wy ons danbaar gestand jegens het fraaie
werk, in dit ziekenhuis vooral door Mastenbroek en Spandor ver-
richt.

Wy kunnen thans nog niet overzien, welke beteekenis het
onderzoek naar de al of niet aanwezigheid van den zogenaamden
Thoms-factor in het bloed voor kind en volwassene zal hebben.
Dit onderzoek noemt zyn uitgangspunt in een ontdekking uit het
jaar 1940, door Landsteiner en Wiener. Wanneer men koornen of
guineesche biggeltjes met bloed van een bepaald ras, Macacus
Rhesus, immuniseert, verkrijgt men een agglutinine van de ery-
throcyten van bepaalde rassen agglutineert. Al naar het op-
trede dezer agglutinatie wordt men onderscheid gemaakt tusschen
Thoms-negatief. Het is nu in de laatste jaren gelukt, dat
dit onderzoek voor de behandeling van een belangrijke groep van
ziekten by de placentaren, namelijk de rhesus-positieve foetale
erythroblastose, van groote beteekenis is geworden. Deze foeta-
le erythroblastose is oorzaak zyn van een niet onbelangryk

deel der sterfgevallen by jonge zuigelingen, en ook van een bepaald aantal gevallen van blijvende geestelijke mindervaardigheid, kan het onderzoek naar den Rhodus-factor en de op grond hiervan ingestelde therapie van groote beteekenis worden. Uit een recente publicatie van Levine mag verder worden afgeleid, dat de beteekenis van het onderzoek naar de Rh-groep veel verder reikt dan aanvankelijk gedacht werd. Kwaad is door gebruik aan het goede noort aan het onderzoek hier te lande in de eerste maanden nog niet mogelijk.

Van voorstreekende betoekenis, zowel voor de interne geneeskunde als voor de kindergeneeskunde, belooven de onderzoekingen van Cohn en medewerkers te worden over de fractioneering der verschillende eiwitten uit het plasma, welke fracties ieder de fraagster van bepaalde eigenschappen van het plasma zijn. Het gelocaliseerde gamma-globuline, dat 1% van de plasma-eiwitten uitmaakt, zou byv. by het voorkomen van massalen van groote beteekenis zijn, en by gebruik hiervan zou met een vierde tot de helft van de dosis kunnen worden volstaan, die anders van het reconvalescentenscrum noodzakelyk is.

Laat my ten slotte, wat de vooruitgang van de therapie in deze jaren ook voor den kinderleeftijd betreft. U nog in het kort noemen de invoering der behandeling met D.D.T. Deze kent op een tydstip, dat er in ruime mate van kan worden geprofiteerd. Hier staat de medicus niet voor het dilemma, dat er te weinig van het geneesmiddel is om al zyn patiënten mede te behandelen, gelyk byv. destyds by de combineertherapie het geval was, of thans nog met het penicilline. Dit is zeer toe te juichen, aangezien de voor D.D.T. gevoelige parasieten zich door de bestandigheden ontstellend hebben vermeerderd.

Uit dit korte overzicht blykt wel, dat de medicus voor de naaste toekomst voor getrek aan werk op het gebied der kindergeneeskunde en der kindergeneeskunde geen vreed behoeft te loesteren. De vraag is slechts, of de medicus zich voor dit werk wel voldoende voorbereidt. Slechts enkelen Over zullen zich aanstands met het zilver wetenschappelyke werk kunnen bezighouden. Voor de velen, die zich in de praktijk zullen begeven of ten sociaal-hygiënischen kant uitgaan, is een grondige kennis der kindergeneeskunde nu meer dan ooit geboden. Immers de arts, en wel in de eerste plaats de arts, die huispraktijk uitoefent, en daarnaast de kinderhygiënist, heeft het lot der opgroeiende generatie in handen. Hy heeft dus een nationale taak by uitbreidheid te vervullen. Tot onze groote teleurstelling hebben wy by de recente epidemie van ernstige voedingstoestanden by zuigelingen wederom den stelligen indruk gekregen, dat deze kennis der kindergeneeskunde by meerdere artsen volkomen ontoereikend is. Hoe anders byv. te verklaren, dat herhaaldelyk gevallen voortkwamen, waarin zuigelingen zonder noodzaak dagen achtereen, ja zelfs een week lang, op thee-dieet werden gesteld, of in het verloop van enkele weken herhaaldelyk allen een hongerdouur voelden doormaaken? By de veelal bestaande dystrophie heeft dit niet zullen funeste gevolgen gehad. Gy dames en heeren hebt het nu nog in uw macht, zorg te dragen, dat gy behoorlyk beslagen op het ydromt. Denkt niet, dat een praktische werkzaamheid van eenige weken op een kinderkliniek en polikliniek hiertoe voldoende is; de ervaringen op het praktische examen legentraffen dit reeds. Gedurende uw klinische jaren zult gy U steeds voor oogen moeten houden, dat kind en kleine volwassene niet synoniem zijn, maar dat er een kindergeneeskunde bestaat, die speciaal bestuurd en beoefend moet worden. Wy wachten U op college, in de kliniek, op polikliniek en consultatiebureau alle gelegenheid te geven, u in dit opzicht voor uw toekomstige praktijk te be-

9
zaan. Grypt deze gelegenheid met beide handen aan. Gy zult
hierdoor aanstonds op uwe wyze krachtig kunnen medewerken
aan den opbouw van ons land en herstel van hetgeen verwoest
word, waarvoor Nederland op het gebied van kinderhygiene en
kindergeneeskunde voor spoedig, overal vóór den oorlog, aan
de spits zal komen te staan van de landen met de laagste
cijfers voor kindersterfte en kindersterfte. Dit zal een aan
tot heil van uw patientjes en tot vermeerdering van uw eigen
levensgeluk.